

Ekonomika chovu kráv bez trhovej produkcie mlieka

M. Michaličková,¹ Z. Krupová,¹ E. Krupa²

¹Centrum výskumu živočišnej výroby Nitra, ²Výskumný ústav živočišnej výroby Praha

Súhrn

Článok hodnotí hlavné produkčné a ekonomické ukazovatele chovu dojčiacich kráv (DK) na Slovensku v období rokov 2006–2011 a vplyv nákladov kráv na ekonomiku ostatných kategórií (odchovu a výkrmu) v roku 2011. Najväčší podiel na priemerných nákladoch DK mali krmivá (44 %, resp. 1,072 eura/KD) a odpisy zvierat (16 %, resp. 0,383 eura/KD). V sledovanom období bola zistená strata 630 eur na kravu a rok a to pri priemernej plodnosti 78 živonarodených teliat na 100 kráv. Nezahrnutie nákladov na chov dojčiacich kráv do kategórií odchovu viedlo k zníženiu celkových nákladov na odchov jalovice (od jej narodenia do odstavu) v roku 2011 až o 45 %, t. j. na hodnotu 1678 eur. Použitie uvedenej metodiky pri výpočte nákladov vo výkrme býkov viedlo k zmene výsledku hospodárenia z –3,884 na +0,446 eur/kg ž. hm. Použitie uvedenej metodiky umožňuje stanoviť náklady skutočne vynaložené na mladý chovný dobytok a odchov s výkrmom zaťažené len nákladmi, ktoré s ich chovom súvisia.

Kľúčové slová: náklady, metódy výpočtu, kategórie, dojčiace kravy

Summary

The main production and economic traits of cow-calf system in Slovakia within the year 2006–2011 were analysed. The impact of cow costs on the economics of other categories (rearing and fattening) in 2011 was also investigated. The cost for feeding (44 % and 1.072 €/FD, resp.) and depreciation of animals (16% and 0.383 €/FD, resp.) took up the highest proportion on the total costs. The average value of profit of –630 € per cow and year was founded within investigated period when 78 calves were born alive per 100 cows on average. When costs for farming of cows were not included into the economics of followed categories of rearing, the total cost for rearing period decreased in 2011 by 45%, i.e. up to 1678 € per heifer. Application of this methodology in calculation of costs for fattening of bulls, changed the loss from –3.884 to profit +0.446 €/kg of live weight. Using this methodology, the costs really incurred into young cattle are accounted and the rearing and fattening of cattle is charged only by the costs that belong to these categories.

Key words: costs, methods for calculation, category, cow-calf system

Úvod

Úspešnosť chovu dojčiacich kráv (kráv bez trhovej produkcie mlieka) je založená na dvoch extrémoch: minimálne vstupy a maximálna produkcia. Je to klasický extenzívny systém, čo sa týka vstupov, ale veľmi intenzívny, čo sa týka produkcie teliat – plodnosti kráv (Kvapilík et al., 2006; Krupová et al., 2011). V tomto systéme chovu sú telatá jediným produktom, a teda aj jediným podstatným zdrojom tržieb. Táto skutočnosť vytvára extrémny tlak na maximalizáciu produkcie teliat od 100 kráv pri zachovaní čo možno najkratšieho medziobdobia (Poláčková et al., 2010; Krupová et al., 2011). Efektívnosť chovu dojčiacich kráv môže byť dosiahnutá iba za predpokladu účinného prepojenia reprodukčnej schopnosti kráv a dodržiavania základných zooteknických

a ekonomických parametrov, ktoré sú pre dojčiace kravy oveľa podstatnejšie ako pre dojené stáda (Daňo et al., 2010).

Materiál a metodika

Produkčno-ekonomické ukazovatele chovu dojčiacich kráv (DK) boli hodnotené v piatich podnikoch evidovaných v databáze CVŽV Nitra, za obdobie rokov 2006–2011. Zdrojmi údajov boli obrátové súpisky zvierat, kalkulácie nákladov a výnosov podnikov, detailné konzultácie ukazovateľov s manažmentom sledovaných chovov a výsledky kontroly užitočnosti mäsového dobytka. Východiskom výpočtov bola odpočítavacia kalkulačná metóda, pri ktorej celkové náklady danej kategórie boli znížené o hodnotu vedľajšieho výrobku (Poděbradský, 1997; Daňo et al., 2011;

Boudný, 2010; Burianová, 2011). Po takto vyčíslených nákladoch na KD boli nasledujúce výpočty rozdelené do dvoch alternatív. V alternatíve A bol ako vedľajší výrobok ocenený maštalný hnoj. Náklady na hlavný výrobok (živonarodené teľa) zahŕňali aj ročné náklady na chov DK determinované plodnosťou stáda. Tieto náklady prechádzali cez hodnotu odstaveného teľaťa (vo veku 6 mesiacov kvôli porovnateľnosti s dojenými stádami) do ostatných kategórií zvierat (Poláčková et al., 2010; Boudný, 2010; Daňo et al., 2007). V alternatíve B bola využitá oddelená účtovná evidencia kráv a teliat a ako vedľajší výrobok bol ocenený maštalný hnoj a živo narodené telatá. Do kategórie odchovu a výkrmu vstupovali náklady odstaveného teľaťa (vo veku 6 mesiacov kvôli porovnateľnosti s dojenými

stádami) bez nákladov DK (do výšky jej plodnosti). Pri oboch alternatívach výpočtu bol pre danú plodnosť DK výsledok hospodárenia bez subvencií na kravu a rok rovnaký. Rozdiel sa prejavil pri výsledkoch hospodárenia z realizácie ostatných kategórií (odchov, výkrm). Nakoľko na Slovensku nie sú k dispozícii štúdie, ktoré by disponovali údajmi tohto typu, komparácia s inými autormi v rámci Slovenska nebola možná.

Výsledky a diskusia

Analyzované podniky boli situované v horských a podhorských oblastiach Slovenska s pastevným systémom chovu. Plemenná skladba stád s priemernou veľkosťou 87 kráv bola tvorená prevažne plemenami slovenské strakaté, slovenské pinzgaušké a ich úžitkovými krížencami s mäsový-

Tab. 1 – Vývoj a štruktúra nákladov v chove dojčiacich kráv v rokoch 2006–2011

Ukazovateľ (€)	Roky						Priemer za obdobie	
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	€	%
Pracovné náklady	0,123	0,110	0,116	0,165	0,213	0,188	0,153	6
Krmivá vlastné	0,750	0,865	1,003	0,939	1,230	1,087	0,979	41
Krmivá nakúpené	0,115	0,118	0,103	0,082	0,048	0,093	0,093	4
Krmivá spolu	0,865	0,983	1,106	1,020	1,278	1,180	1,072	44
Ostatné materiálové náklady*	0,041	0,035	0,014	0,023	0,023	0,060	0,033	1
Opravy a údržba	0,036	0,015	0,012	0,053	0,092	0,002	0,035	1
Odpisy dlhodobého majetku	0,053	0,076	0,139	0,161	0,061	0,178	0,111	5
Odpisy zvierat	0,371	0,365	0,369	0,317	0,309	0,564	0,383	16
Ostatné priame náklady prvotné **	0,146	0,183	0,213	0,173	0,157	0,187	0,177	7
Ostatné priame náklady druhotné***	0,246	0,167	0,171	0,215	0,301	0,255	0,226	9
Réžia výrobná	0,094	0,072	0,035	0,120	0,147	0,399	0,144	6
Réžia správna	0,052	0,052	0,025	0,116	0,061	0,168	0,079	3
Náklady spolu	2,028	2,059	2,199	2,362	2,642	3,181	2,412	100

*ostatné materiálové náklady – nakúpené liečivá, dezinfekčné prostriedky, ostatný materiál spotrebovaný v kancelárii atď.

**ostatné priame náklady prvotné – náklady na plemenárske a veterinárne výkony, poisťné, elektrickú energiu, sociálne náklady a odvody

***ostatné priame náklady druhotné – náklady na vlastnú autodopravu, práce traktorov a iné služby

mi plemenami (hereford, limousine, charolais a blonde d'Aquitaine) s rôznym podielom krvi. Priemerný počet 78 živo narodených teliat na 100 kráv signalizuje nedostatočné využitie reprodukčného potenciálu kráv. Predpokladá sa, že vo väčšine dojčiacich stád sa plodnosť pohybuje v intervale 80–90 %, ale evidencia v obratových súpisoch je nedostatočná (Krupová et al., 2011). Najvyšší podiel na nákladoch DK mali za sledované obdobie krmivá (44 %). Pokles spotreby nakúpených krmív (–20 %) bol v analyzovanom období substituovaný rastom spotreby vlastných krmív (+45 %). Druhou najvyššou položkou v štruktúre nákladov nedojčených stád boli odpisy základného

stáda (16 %). Výška odpisov rastie priamo úmerne s nákladmi na odchovanú prvôtku, ktoré sú vstupnou cenou zvieratá základného stáda (vek pri prvom otelení 35/9, medziobdobie 431 dní). Snahou chovateľa by malo byť zníženie veku pri prvom otelení a skrátenie medziobdobia na optimálne hodnoty, čo by viedlo k nižším odpisom kravy a zároveň k vyššej efektívnosti reprodukcie. Odpisy zároveň zahŕňajú aj zostatkovú cenu uhynutých zvierat (v priemere 3 % úhyn kráv za sledované obdobie) a zostatkovú cenu predaného dlhodobého majetku (Michaličková et al., 2012). Vývoj a štruktúra nákladov DK v analyzovanom súbore chovateľov sú uvedené v tabuľke 1. Priemerná

strata determinovaná plodnosťou stáda dosiahla za sledované obdobie úroveň 630 eur na kravu a rok. Pod túto hodnotu sa podpísali aj klesajúce tržby z realizovaných teliat (–29 %), ktoré boli ovplyvnené najmä poklesom priemerných denných prírastkov teliat (–24 %). Tento pokles môže súvisieť so zhoršovaním reprodukčných ukazovateľov s rastúcim vekom kráv, nakoľko v sledovaných stádach bolo brakovanie kráv na úrovni 15–18 %. Negatívny vplyv na tržby mala aj realizačná cena pri predaji jatočných teliat, ktorá za sledované obdobie poklesla o 22 %. Je pravdepodobné, že na tomto poklese sa podieľali jednak kvalitatívne parametre telacieho mäsa, keď nižšia intenzita rastu mala pravdepodobne vplyv aj na osvalenie a jatočnú zrelosť, ale aj vyjednávací sila nákupcov mäsa (Daňo et al., 2010). Vývoj produkčno-ekonomických parametrov DK je uvedený v tabuľke 2. Výhodou účtovných softvérov je, že umožňujú oddelené sledovanie nákladov DK a nákladov teliat. Pri takejto evidencii je možné náklady na odchov a výkrm kalkulovať len s čistou hodnotou odstaveného teľaťa a nenavšovať ich o náklady na chov dojčiacej kravy. Napríklad, zohľadnením uvedeného prístupu (alternatíva B) vo výpočte nákladov pri realizácii jalovic v roku 2011, sa zlepšil výsledok hospodárenia až o 75 % a pri realizácii býčkov bol dokonca dosiahnutý zisk (0,446 eura/kg ž. hm.). Nemenej významným efektom tohto metodického postupu je

aj fakt, že náklady na vyrobenú prvôtku by v tomto prípade klesli na 1678 eur, čo je až o 45 % menej ako pri zápočte nákladov na chov DK (alternatíva A).

Záver

Disponibilná biomasa trvalých trávnych porastov v podhorských a horských oblastiach Slovenska predurčuje tieto oblasti na chov dojčiacich kráv. Úroveň reprodukčných ukazovateľov stád bez trhovej produkcie mlieka, hlavne čo sa týka dĺžky medziobdobia a počtu živonarodených teliat na 100 kráv, však nie sú dostatočné pre ekonomickú efektívnosť chovov. Jalovice by mali byť prvýkrát pripúšťané vo veku 16–28 mesiacov, a to s ohľadom na ranosť plemena. Podmienkou je dosiahnutie minimálne 75 % z hmotnosti dospelých kravy. Optimálne je dosiahnuť odchov 90–95 teliat na 100 kráv ročne, pri medziobdobí 365 dní. Nezahrnutie nákladov dojčiacej kravy do nákladov na odstavené teľa umožňuje optimalizovať nákladové zaťaženie ostatných kategórií v chove, a tak stanoviť oprávnené náklady na ich chov. Použitie tejto metodiky zároveň dáva predpoklad pre určenie objektívneho výsledku hospodárenia za živočišnú výrobu tak, aby bol v súlade s údajmi v účtovníctve podniku. *

Tento článok je venovaný pamiatke Ing. Jozefa Daňa, CSc., ako prejav uznania, úcty a vďaky za jeho celoživotnú prácu.

Článok bol realizovaný v rámci Rezortného projektu výskumu a vývoja č. 3, v rámci projektu CEGEZ č. 262201120042, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a na základe podpory projektu MZE 0002701404.

Použitá literatúra je k dispozícii u autorov.

Článok bol odborné recenzovaný.

Ing. Monika Michaličková,
Ing. Zuzana Krupová, Ph.D.,
CVŽV Nitra
Ing. Emil Krupa, Ph.D.,
VÚŽV, v. v. i., Praha-Uhřetěves

Tab. 2 – Výsledok hospodárenia na dojčiacu kravu a rok v období 2006–2011

Ukazovateľ (€)	Rok					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Prírastok teliat v odchove (g)	976	826	886	781	711	740
Náklad na krmný deň teľaťa	0,149	0,167	0,178	0,242	0,417	0,865
Realizačná cena za kg ž. hm. teľaťa	3,264	2,896	2,718	2,356	2,371	2,888
Tržby za realizované teľa	688	532	529	414	386	486
Zisk/strata na kravu a rok s teľaťom	–165	–430	–474	–661	–955	–1 094
Alternatíva A						
Vedľajší výrobok*	0,128	0,118	0,125	0,131	0,144	0,137
Náklad na krmný deň kravy	1,900	1,941	2,074	2,231	2,497	3,044
Náklad na kravu a živonarodené teľa	694	709	757	814	912	1 111
Náklady na realizované teľa**	26,8	30,1	32,0	43,6	75,1	155,7
Alternatíva B						
Vedľajší výrobok***	0,262	0,239	0,25	0,257	0,259	0,262
Náklad na krmný deň kravy	1,766	1,820	1,949	2,105	2,383	2,919
Náklad na kravu rok	645	664	711	768	870	1 065
Náklady na živonarodené teľa	58,1	58,1	58,1	58,1	58,1	58,1
Náklady na realizované teľa**	84,9	88,2	90,1	101,7	133,2	213,8
Zisk/strata na realizované teľa	603	444	438	312	253	272

*maštalný hnoj, **6 mesiacov, ***maštalný hnoj a živo narodené teľa